

Rozdział 1

Źródła finansowania jednostek sektora finansów publicznych

1.1. Ogólna charakterystyka jednostek sektora finansów publicznych

Sektor finansów publicznych tworzą państwowe i samorządowe osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, które finansowane są głównie lub wyłącznie ze środków budżetu państwa lub jednostki samorządu terytorialnego.

W sektorze finansów publicznych wyodrębnić można:

- sektor rządowy,
- sektor samorządowy.

Zasady funkcjonowania i powstawania jednostek sektora finansów publicznych określa art. 9 ustawy o finansach publicznych.

Zgodnie z tym przepisem, sektor finansów publicznych tworzą:

- organy władzy publicznej, w tym organy administracji rządowej, organy kontroli państwowej i ochrony prawa oraz sądy i trybunały;
- jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki;
- związki metropolitalne;
- jednostki budżetowe;
- samorządowe zakłady budżetowe;
- agencje wykonawcze;
- instytucje gospodarki budżetowej;

- państwowe fundusze celowe;
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych i zarządzane przez niego fundusze oraz Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i fundusze zarządzane przez Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego;
- Narodowy Fundusz Zdrowia;
- samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej;
- uczelnie publiczne;
- Polska Akademia Nauk i tworzone przez nią jednostki organizacyjne;
- państwowe i samorządowe instytucje kultury;
- inne państwowe lub samorządowe osoby prawne utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyłączeniem przedsiębiorstw, instytutów badawczych, instytutów działających w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicza, banków oraz spółek prawa handlowego.

Jednostki samorządu terytorialnego są częścią sektora finansów publicznych. Działalność każdej jednostki samorządu terytorialnego związana jest z zaspokajaniem zbiorowych potrzeb mieszkańców, co odbywa się poprzez realizację zadań publicznych. Ich wykonywanie wymaga, aby jednostki samorządu terytorialnego dysponowały odpowiednimi środkami finansowymi. Źródłem informacji o środkach finansowych, którymi gospodaruje jednostka samorządu terytorialnego, jest jej budżet, czyli roczny plan, w którym uwzględnione są sumy dochodów oraz wydatków, a także przychodów oraz rozchodów. Plan jest uchwalany na dany rok budżetowy – w Polsce tożsamy z rokiem kalendarzowym. Kwoty dochodów i przychodów jednostki samorządu terytorialnego są ujmowane jako prognozy, a kwoty wydatków i rozchodów stanowią nieprzekraczalny limit.

Samorządy w Polsce finansują wykonywane zadania przede wszystkim z:

- dochodów własnych,
- subwencji ogólnych,
- dotacji celowych z budżetu państwa.

Źródłem finansowania samorządów, oprócz nadwyżki z lat ubiegłych, wolnych środków na rachunku bieżącym lub prywatyzacji majątku, mogą być również środki pochodzące:

- ze sprzedaży papierów wartościowych,
- z otrzymanych pożyczek i kredytów.

Jednostki sektora finansów publicznych prowadzą rachunkowość zgodnie z przepisami ustawy o rachunkowości i Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości Sektora Publicznego, ale z uwzględnieniem szczególnych rozwiązań zawartych w ustawie o finansach publicznych i przepisach wykonawczych do niej.

1.2. Dyscyplina finansów publicznych

Pojęcie dyscypliny finansów publicznych odnosi się wyłącznie do przestrzegania prawnie wyznaczonych reguł ustalania, poboru i egzekucji należności stanowiących środki publiczne oraz gospodarowania nimi w skali mikroekonomicznej, czyli w jednostkach sektora finansów publicznych oraz poza nimi, jeśli podmioty te korzystają ze środków publicznych.

Zasady i zakres odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, zostały określone w ustawie o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Zakres ten obejmuje osoby, które albo są pracownikami sektora finansów publicznych, albo nie będąc pracownikami tego sektora, dysponują środkami publicznymi, a mianowicie:

- kierowników jednostek sektora finansów publicznych,
- osoby wchodzące w skład organu wykonującego budżet lub plan finansowy jednostki sektora finansów publicznych,
- pracowników jednostek sektora finansów publicznych, którym powierzono określone obowiązki w zakresie gospodarki finansowej lub czynności przewidziane w przepisach ustawy prawo zamówień publicznych,
- osoby gospodarujące środkami publicznymi przekazanymi jednostkom niezaliczonym do sektora finansów publicznych,
- osoby wchodzące w skład organu wykonującego budżet lub plan finansowy jednostki niezaliczonej do sektora finansów publicznych, otrzymującej środki publiczne lub zarządzającego mieniem tych jednostek.

Zgodnie z art. 5 uoondfp, naruszeniem dyscypliny finansów publicznych jest:

- nieustalenie należności Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub innej jednostki sektora finansów publicznych albo ustalenie takiej należności w wysokości niższej niż wynikająca z prawidłowego obliczenia,
- niepobranie lub niedochodzenie należności Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub innej jednostki sektora finansów publicznych albo pobranie lub dochodzenie tej należności w wysokości niższej niż wynikająca z prawidłowego obliczenia,
- niezgodne z przepisami umorzenie należności Skarbu Państwa, jednostki samorządu terytorialnego lub innej jednostki sektora finansów publicznych, odroczenie jej spłaty lub rozłożenie spłaty na raty albo dopuszczenie do przedawnienia tej należności.

1.3. Zewnętrzne źródła pozyskiwania środków finansowych przez jednostki sektora finansów publicznych

Działalność samorządu terytorialnego może być finansowana z wielu źródeł i przy zastosowaniu różnych metod. Coraz większe oczekiwania społeczne i wzrost realizowanych zadań wymuszają na jednostkach samorządu terytorialnego poszukiwanie nowych form finansowania ich działalności.

Źródła finansowania jednostek samorządu terytorialnego można podzielić na:

- wewnętrzne (środki pochodzące z budżetu jednostki nadrzędnej),
- zewnętrzne,
- finansowanie własne (wydzielony rachunek dochodów).

Jednostki samorządu terytorialnego mają osobowość prawną, co daje im możliwość zaciągania zobowiązań krótko- i długoterminowych. Zgodnie z ustawami o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym oraz samorządzie województwa, do wyłącznej właściwości organów stanowiących jednostki samorządu terytorialnego, którymi są odpowiednio: rada gminy, rada powiatu, sejmik województwa, należy między innymi:

- zaciąganie długoterminowych pożyczek i kredytów,
- emitowanie obligacji i określenie zasad ich zbywania, nabywania wykupu przez organ wykonawczy JST,
- ustalenie w uchwale budżetowej maksymalnej wysokości pożyczek krótkoterminowych zaciąganych przez organ wykonawczy w roku budżetowym w wybranych przez niego bankach,
- określenie wysokości sumy, do której organ wykonawczy JST może samodzielnie zaciągać zobowiązania,
- określenie w uchwale budżetowej maksymalnej wysokości pożyczek i poręczeń udzielanych przez zarząd JST w danym roku budżetowym,
- określenie zobowiązań w zakresie podejmowania inwestycji i remontów o wartości przekraczającej granicę ustalaną corocznie przez organ stanowiący.

Coraz częściej jednostki samorządu terytorialnego przy niewystarczających dochodach własnych oraz rosnącym zadłużeniu korzystają z zewnętrznych źródeł finansowania.

Władze samorządowe mogą zaciągać kredyty i pożyczki oraz emitować papiery wartościowe. Wykorzystanie tych środków powoduje jednak wzrost zadłużenia. Samorząd województwa może też realizować przedsięwzięcia ważne dla rozwoju wspólnie z partnerem prywatnym na podstawie umowy o partnerstwie publiczno-prywatnym lub koncesji na roboty budowlane i usługi. Ponadto zarządza on środkami z funduszy unijnych, które są dostępne w ramach regionalnych programów operacyjnych.

Kredyty i obligacje należą do najczęściej wybieranych przez samorzady źródeł finansowania wydatków. Z roku na rok daje się zauważyć większe zainteresowanie kredytami i obligacjami oraz ich przeznaczeniem na realizację konkretnych zadań o charakterze inwestycyjnym.

Jednostki samorządu terytorialnego to poważny beneficjent funduszy unijnych. Środki finansowe pozyskiwane przez jednostki samorządu terytorialnego z budżetu UE pozwalają na wykonywanie różnorodnych przedsięwzięć, głównie inwestycyjnych. Fundusze unijne umożliwiają realizację wielu zadań inwestycyjnych w jednostkach samorządu terytorialnego.